

Diatermia! Boldoggá tette a tudat. Azután világosodni kezdett. Lassan végigjárta visszafelé az utat. Azután már hallott is. Nagy sürgés-forgás volt a műtőben. Az idős mütős állt vele szemközt. Döbrent arccal nézte őt. Majd megjelent a tanársegéd. Maszkja a nyakában lógott. — Hogy érzi magát? — Azután eltűnt a látómezőből. Helyét Margó foglalta el. Nedves gézzel törölgette arcát. Ki tudja mennyi idő telt el, miközben ő a sötétségben kuksolt . . .

— Most . . . már . . . valahogyan . . . — válaszolta az előbbi kérdésre pihegve és megpróbált mosolyogni. — Készen vagyunk? . . . — Amint kimondta, már meg is bánta. Ő most már sohasem akarja megúszni a dolgokat! Ennek vége. Nem is azért mondta . . .

A gondolattal elkésett. — Nem — mondta a tanársegéd. — Még nem vagyunk készen. Most kezdjük a műtétet. Mostanáig tártuk fel a műtési területet. A java hátra van!

KUNSZABÓ FERENC:

SZEPTEMBER 1944

Nem vették észre, mikor állt el a hó. S körülbelül mindegy is volt. A hegyoldalon egy szem se nagyon maradt meg belőle: az orkánná erősödő szél elsodorta, valahová Dél-nyugatnak. Ha igaz, arra van Magyarország is.

A hátul haladó egyszerre csak megszólalt:

— Te Géza! Te feszt rugdosod a fejemet.

Forgács Géza megállt, felegyenesegett, majd megfordult óvatosan, nehogy a szél fellökje ezen a meredek lejtőn.

— Rugdosom?!

Pécs Imre szintén megállt karikalábain és nevetett a szőrös képével:

— Hát nem látod?

S lemutatott. Fejének árnyéka most is érte Géza bakancsát. Felnéztek: a Nap betegvörös színű, s mintha ólomlemez függne előtte, de mégiscsak ő az.

— Hé! — kiáltott rájuk az elől haladó Bognár Sándor. — Ne álljatok

meg, mert nem tudtok elindulni! Még három kilométer és fönt vagyunk a tetőn. — S nem fordult előre, míg emez kettő tovább nem indult.

A szél jobbkéz felől támadott. Úgy bele kellett dőlni, hogy Pécs Imre lefelé fordított karabélycsöve kis híján vonalat húzott a földön. Sose szokta meg, hogy szabályosan tegye a nyakába a fegyvert.

Három kilométer, az háromezer méter, s ha minden jól megy, akkor hetezer lépés.

— Tízezer nullaszáztizethét — mondta hangosan Fogács Géza és fejfelé előre elbukott.

A kis Pécs odaugrott, elkapta átforduló testét:

— Sanyi! . . . Sanyiii! Sándor!!

Végre meghallotta. Nadrágfékkel jött vissza.

— A betyár úristenit! — mondta.

Tartották egy darabig, térdeltek, néztek egymásra, majd vissza, amerőről jöttek: a rézsú alja ködbeveszett...

— Mennyi még, Sanyi?

— Nem tudom... Egyszer jártam erre életemben, mikor kifelé mentünk.

— Akkor is minek — mondta Pécs Imre, s kigombolta a zubbonyát. Derékáról vékony kötelet oldott le. Két karabély bemért távolságra összeerősítették, aztán rákötötték a fiút. Felálltak, belekapaszkodtak a gyepőnek hagyott kötélvégebe és megindultak.

A Nap még a lejtőn hagyta őket, de nem volt egészen sötét, mikor fölértek a tetőre. Méteres hó fogadta őket.

Húztak még egyet bajtársukon, aztán belefeküdtek a hóba. Arccal. „Ki látott már szeptemberben havat” — akarta mondani Pécs Imre. De csak akarta. Mire a gondolat a nyelvéig jutott, már aludt.

Vidám tűzpattogásra ébredt. Feje fölött szépen összeillesztett gerendák voltak, s ahogy megmozdult, vastag levréteg zörrent meg alatta. A bunker közepén Forgács Géza egy nagy konzerves dobozban vizet melegített. Bognár Sanyi a másik padkán aludt.

— Van még itt valaki? — ült fel Pécs.

— Senki — mondta Géza. — Csak magyar géppuskahevederek, román lábszárvédők meg német húskonzervek.

— Egy kis hottentotta kenyér nincsen? — nézett föl Bognár Sanyi.

— Az nincsen.

— Hát mit csináljunk — állt fel Imre —, eszünk húst. Ha az ides látná, a fülem közé csördítene a pazarlásért.

Nem számolták, hány negyedkilós konzervet bontottak föl fejenként... Idő múlva Forgács Géza egy újjal benyúlt a szájába. Bólintott.

— Eléred? — kérdezte Bognár.

— El, hálistennek. Most pedig én is durmolkok egyet.

Forgács pesti volt, erzsébeti, neki mindig voltak ilyen szavai, amin a

két parasztfiú nevetni tudott. Most azonban nem mertek, féltek, megindul kifelé a hús... Imre négykőzláb másszot visszsa a fekvőhelyéhez:

— Nem hagyunk egyedül aludni, mert félni fogsz.

Mikor fölbredtek, a tűz végképp elhamvadt. Újat gyújtottak. Ettek.

Aztán Forgács a fegyverét kezdte tisztítani, szétszedni:

— Kinyílt a sebem.

— A rossebnek nem mentél a kötőzőhelyre — mondta Bognár Sanyi. — Azóta már lazaretben feksznél.

— Azóta már bárisnya-nővér cserélné a combomon a kötést.

— Na és — mondta Pécs. — Te volnál közülünk a szerencsésebb.

Forgács gondosan megvizsgálta, **és a rohamosztag!?**

— Alezredes úrnak alázatosan jelentem, részben hősi halált haltak, részben eltűntek!

Botond előtt nem lehetett kiejteni, hogy „fogságba esett”. Szerinte a hős magyar katona nem eshet fogságba. „Esetleg nem láttuk, mikor hősi halált halt, s ezért az eltűntek listájára kell fölvenni!”

Sorba megvizsgálta a fegyverüket. Pécs és Bognáré holtkoszos volt.

— Ezt megkeserülük! — mondta. — Tizedes, fegyverezze le őket!

Géza elvette tőlük a karabélyt.

— Hátra arc! — vezényelt Botond a kettőnek. — Mars!

Aztán Forgácshoz fordult:

— Jól van, fiam. Te magyar katona vagy! Foglald el a tüzelőállást a géppuska mögött, s ha parancsot adok, tüzelj! Nyugodtan löjj, van töltény elég.

Bognár Sanyi a legnehezebb zalai káromkodásra fakadt:

— A radai rosseb egye ki a belit! Akármerre tekeredünk, ettől nem szabadulunk?

— Minek adtad oda a fegyveredet?
— mondta Pécs.

— Te minek adtad oda!?

— Én Gézára bízom az ügyet.

Odaérték a patak partján tanyázó csoporthoz. Valaha magyar katonák voltak, most egy megvert, szétzúllóten futó hadsereg darabjai. Voltak vagy ötvenen. Egy üres benzineshordó tetején huszárezredes ült. Meggyszín lovassági nadrág, daróc ruszinkabát, német rohamsisak volt az öltözete. Lábán a rossz gyalogsági bakancsot piros tűzérzsinórral fűzte be. Szónokolt:

— Mert kérem, nehogy azt higgye valaki, én nem ismerem a Magyar Királyi Hadsereg szabályait. Persze, könnyű itt, a hátszágban...

— Nyugodjon meg — mondta Imre, ahogy leült és kezdte bakancsát kifűzni —, Botond nem magafajtája. Én láttam, mikor Kolomeánál rohamra vezetett egy ezredet. Ő ment elől. — Benyúlt a bakancsába, hogy áll-e ki van-e a záron mindenütt olaj, majd visszatette a karabélyba. Csak aztán felelt:

— Haza akarok jutni.

— Erre közelebb, arra hamarabb.

— Talán.

— Talán... A foglyoknak csak adnak enni és nem kell nekik rohamra menni. Aztán...

— Aztán her főhrerek beadják a kulcsot, őfőméltóságáék szintén, de a foglyokat nem engedik mindjárt haza.

— Téged igen, te kommunista vagy.

— Nincs a homlokomra írva. Én otthon akarok lenni, mindjárt az elejétől fogva.

— Hát te? — nézett Imre a haligatag Bognárra.

Az felhúzta a vállát, kifordította tenyerrel.

Kint változatlanul süttött a nap, a hó megroskadt, de nem tűnt el.

— Megvárja az utánpótlást — mondta Géza. — Merre jöttek ősapáink?

Bognár tájékozódott, aztán Délkelet felé mutatott, le a hegytetőről.

Elindultak Délnyugatnak.

Harmadnap kis ruszin falu keveredett eléjük. Egy lélek, de egy macska

— Itt németek jártak — mondta Imre. — A magyarok nem csinálják ilyen forsriftosan.

— Kivéve Botond alezredes — felelte Sanyi.

— De Mayer se kutya — bólintott Pécs.

— Úgy van! — emelte fel az újját Forgács. — Ne feledkezzünk el drága parancsnok urainkról.

Ha akartak, se tudtak volna.

A falun túl egy fahídon géppuska várta őket. Mögötte hasalt Botond alezredes. Elrejtőzni már késő volt, fedezék sehol, tiszta esztelenség lett volna a harcot felvenni egy jópozíciójú géppuska ellen.

— Előre hátrálunk — mondta Géza csendesen, aztán vigyázzmenetben elvált társaitól, magállt, s fegyverét keményen csapta a földhöz:

— Alezredes úrnak alázatosan jelentem, Fogács Géza, a harmadik rohamosztag tizedese, jelentkezem!

Botond szabályosan fogadta a jelentést.

— Milyen rohamosztag? — kérdezte aztán.

sem volt benne. Csak üszkös gerendák.

— A kettes, egyesített gyorsdandárból.

Botond többek között arról is hirhedt volt, hogy a tajtékozó dühön kívül semmilyen érzelmet nem engedett az arcára futni. Az ámulatot sem::

— Hol vannak a többiek?!

— Alezredes úrnak alázatosan jelentem, itt állnak a hátam mögött! Maga ment már elől rohamban, ezredes úr?

Az ezredes tokája feszes-kék lett:

— Node, kérem... örvezető...

— Ne hápoj — szólt valaki hátul-

ról —, jössz velünk te is a büntetőszázadba.

Az ezredes elhallgatott. A hordóról azonban nem szállt le: ez volt az egyetlen ülőalkalmatosság.

— Nézzétek — mondta Sanyi mellett egy forradásos arcú harckocsizó —, megint egy veréb.

A faluból éles kanyarral kiforduló úton előírásosan öltözködő, rohamsisakos hadnagy közeledett. Kerékpáron. A küllők fényesre csiszoltan villogtak a napfényben. Nyakába géppisztoly lógott.

A felszólalásra megállt, leszállt a gépről:

— Alezredes úrnak alázatosan jelentem, Mayer hadnagy, a harmadik rohamosztág parancsnoka, jelentkezem!

— Pihenj! — mondta Botond és ment oda:

— Hadnagy úr, hát te is életben maradtál? Igazán örülök.

Kezefogtak, átölelték egymást.

— Hogy-hogy én is, alezredes úr, kérlek?

— Az előbb érkezett három katonád — fordult hátra az, hogy Forgács-ra mutasson.

Az első rövidsorozat a belét fordította ki. A hadnagy is felbukott. Géza tüzelt, míg csak egy cafatot látott a két tisztből. Nyugodtan lőtt, volt tölteny elég...

Aztán felállt, leporolta a ruháját, megigazította a derékszíját és odament a csoporthoz. Csak közelről vette észre, hogy a huszárezredes a hordó mögé bújt. A többiek úgy maradtak, ahogy az első lövés pillanatában voltak.

Géza leült Pécs Imre mellé:

— Add már ide a dóznit.

Mikor rágyújtott, egy öreg vonatosz-

tagos állt elébe, balkezeivel nagy bajúszát babrálta:

— Most hogy leszünk, tizedes úr?

— Honnan tudjam én azt, bátyám? Az Isten messze van, Botond meg hőst halált halt.

— Nodehát, éppen azért...

— Nadehát, éppen azért — állt föl Géza. — Most már meg lehetne próbálni, hogy mindenki használja az eszt!

Szívott egyet a cigarettából, s nyilván elfeledkezve róla, hogy most gyújtotta meg, eldobta:

— Elmondom, amivel én többet tudok maguknál: Este erős őrség ékezik ide, holnap pedig ellenlökő csapatok vonulnak a hágóhoz... Botond sose beszélt a levegőbe.

Levette válláról a karabélyt, ellenőrizte, csőre van-e töltve, aztán visszdobta:

— Én megyek haza.

Kilencen követték. A hidnál Géza megállt:

— Mindenki azt csinál, amit akar. Ez a főméltóságú úr külön kitüntetés. De aki velem jön, az puskát vesz föl — a csomóbadobált fegyverekre mutatott — és kitisztítja.

Négyen mozdultak a halom felé.

Pécs Imre befejezte a bakancs gondos befűzését, felállt, s figyelő mozdulatokkal próbálta, jól áll-e a kapca. Megelégedetten bólintott:

— Na — mondta —, és kíváncsi vagyok az oroszok káposztalevesére.

S megindult vissza, Északkeletnek.

Hárman eredtek a nyomába.

A többi ülve vagy félkényéken nézte a leszálló Napot, meg a víz kényszeredett ugrándozását a meder kövein. Bognár Sándor hanyatt feküdt, két keze a feje alatt: néhány kósza felhő tétlenkedett az égen. Nem mozdultak se té, se tova.